

СУТНІСТЬ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Проаналізовано й описано основні тлумачення поняття "стратегічне управління" та "конкурентоспроможність". Розглянуті основні підходи до характеристики сутності стратегічного управління.

Ключові слова: конкурентоспроможність підприємства, стратегічне управління, конкурентний потенціал, концепція стратегічного управління.

Постановка проблеми. Незважаючи на значну кількість праць, присвячених проблемі конкурентоспроможності підприємства, і визнану значимість даної проблеми, в даний час не існує єдиної теорії конкурентоспроможності. Зокрема, немає загальноприйнятого визначення поняття "конкурентоспроможність підприємства". Дослідники вивчають конкурентоспроможність підприємств з різних позицій, роблячи при цьому акцент на різноманітні аспекти конкурентоспроможності: ефективність використання ресурсів, окремі фактори і їх поєднання, частка ринку і т.д.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження проблем забезпечення конкурентоспроможності здійснили М. Портер, А. Асаул, Р. Фатхутдінов, О. Кузьмін, Ю. Заруба, А.Є. Воронкова, С. Морковіна, Е. Можарова, Г. Скудар, Е. Сапронова, В. Холод, О.О. Темченко, Л. Шевченко, В. Шинкаренко, О.С. Виханський, О. Шнипка та інші.

Виділення не розв'язаних раніше частин загальної проблеми. Відсутність загальноприйнятого визначення конкурентоспроможності підприємства ускладнює формування адекватного підходу до її оцінки, яка вкрай необхідна при аналізі можливостей її підвищення і диктує застосування порівняльного підходу.

Постановка завдання. Метою проведення дослідження є поглиблення й удосконалення методичних і теоретичних положень стратегічного управління конкурентоспроможністю в сучасних умовах господарювання.

Викладення основного матеріалу дослідження. Найважливішою метою розвитку української економіки на сучасному етапі є забезпечення економічного зростання, яке повинен супроводжуватися не тільки високими темпами, але і якісними змінами у структурі економіки. З економічного погляду зростання в економіці не має сенсу, якщо не забезпечує підвищення якості життя населення, проблем соціальної диференціації, безробіття, екологічної безпеки

навколишнього середовища.

Відомий фахівець у галузі конкурентних переваг М. Портер у своїх працях з конкурентоспроможності стверджував, що не існує універсального рецепту прискорення темпів економічного зростання. Проте успіх політики розвитку конкурентоспроможності багато в чому залежить від стадії розвитку економіки [1, с. 94].

Аналіз економічної літератури з проблем розвитку української економіки та її регіонів свідчить, що причиною низької конкурентоспроможності суб'єктів економіки і країни є непродумана, а в багатьох випадках відсутня система стратегічного управління.

Високий ступінь невизначеності зовнішнього середовища, зростаючий рівень конкуренції з боку іноземних виробників ставить багато вітчизняних підприємств під загрозу банкрутства, підвищує ризик економічної діяльності.

Світовий досвід розвитку господарюючих систем виробив один з оптимальних способів розв'язання вищевказаної проблеми і підвищення ефективності системи стратегічного управління підприємствами з метою зміцнення їх положення на ринку і конкурентоспроможності [2].

Розробка стратегії підприємства не обмежується витратами матеріальних, фінансових ресурсів і часу. Величезне значення мають інформаційні та інтелектуальні ресурси. Розробка та реалізація стратегічних рішень припускають володіння величезною інформацією, що збирається, аналізується та систематизується протягом усього часу ведення бізнесу. Без інформації немає стратегії, але інформаційні ресурси підприємства тісно пов'язані з інтелектуальними. Підприємство повинно володіти кадрами, які в змозі не просто розробити черговий бізнес-план за однією з методик, а й визначити тенденції розвитку зовнішнього середовища, перспективи того чи іншого бізнесу, сформулювати напрямки розвитку організації, обґрунтувати необхідність концентрації коштів у стратегічних цілях.

Отже, поняття "стратегічне управління" і "конкурентоспроможність" пов'язані між собою

едністю мети ? забезпечення умов для успішного розвитку організації в майбутньому.

Неоднозначне тлумачення поняття "стратегічне управління" формує множинність підходів і концепцій стратегічного управління. Представники класичної моделі (А. Чендлер, А. Слоун, І. Ансофф і М. Портер [3с. 58]) розглядають поведінку організації в умовах конкуренції як раціональний процес ретельного розрахунку й аналізу, що проводиться з метою максимізації довготривалої переваги. У центрі класичного уявлення знаходиться ідея раціональної, "економічної" людини. Сила її впливу і реакція на мінливі фактори й обставини оточення організації пропорційні самим змінам; їхні дії можуть бути формалізовані і представлені у вигляді математичних залежностей. Ці ідеї визначають принципи сучасного стратегічного планування.

Основою класичного підходу є впевненість у здатності і готовності менеджерів раціонально вибирати серед варіантів найбільш прибуткові стратегії за допомогою пропонованих у рамках цього підходу матриць, формул і блок-схем.

Еволюційна модель виходить з ідеї, що стратегічні "рішення" підпорядковуються механізму, подібного біологічному дарвіновському природному відбору. Організації змінюються так, щоб краще відповідати навколишньому середовищу. Щоразу при змінах зовнішнього середовища перевага віддається тим організаціям, які краще адаптовані до умов, що змінилися. Заключним етапом стає поява нових, краще адаптивних організаційних "видів".

Прихильники інкрементальні моделі (Ч. Ліндблом, Дж. Марч, Р. Сайерт, Г. Саймон, Дж. Куїнн, Г. Мінцберг [3, с. 68]) вважають, що при визначенні стратегії необхідно, перш за все, брати до уваги внутрішню складність організацій і на цій основі сформулювали два фундаментальних методологічних принципи:

1) обмеженої раціональності при прийнятті стратегічних рішень;

2) впливу мікрополітики організації на процес прийняття рішень. Люди, що працюють на підприємстві, аж ніяк не мислять всі як один у термінах досягнення максимального прибутку. Члени організації домовляються між собою щодо більш-менш прийнятних для всіх цілей, тобто стратегія - продукт політичного компромісу, а не раціонального розрахунку шляхів отримання максимального прибутку.

Звідси випливає, що, розробляючи раціональні стратегії, топ-менеджери організації просто роблять вибір на користь "адаптивної раціональності", поступового приведення в порядок щоденних справ і розв'язання проблем, що породжуються зовнішнім середовищем, яке з

часом поглинає всю їхню увагу. На користь інкрементальних дій у стратегічному управлінні свідчить і той фактор, що навіть в умовах жорсткої конкуренції ринку насправді набагато терпиміші до помилок, ніж це пророкує класичний підхід, а підприємство часто має досить міцною позицією на ринку, щоб заробляти прийнятну прибуток без максимальних зусиль.

Отже, слідуючи логіці даного підходу, стратегії не вибираються, а програмуються ситуаційними чинниками, тому функція стратегії - спростити і підпорядкувати собі організаційну дійсність, яка занадто складна і хаотична, щоб її досягнути.

Центральним принципом системної теорії є уявлення про те, що особи, які приймають рішення, не є ізольованими від суспільства індивідами, що взаємодіють тільки в економічних угодах, а людьми, глибоко втягнутими в тісно переплетені соціальні системи. Поведінка, яка може виглядати недостатньо раціональною з погляду теоретиків класичного підходу, може бути цілком розумним і досить раціональним згідно з "локальними" критеріями і способами дії, що прийняті в конкретному соціальному середовищі. Отже, з позиції системного підходу стратегія - це управлінська практика, розроблена в умовах конкретної, домінуючої, культурно зумовленої практики господарювання і уявлень про економічну та політичну безпеку, що створюють умови для стратегічного планування. Крім того, системний підхід заперечує універсальність єдиної моделі стратегії. Цілі стратегії та способи прийняття рішень залежать від соціально-психологічних характеристик стратегів, соціальних і культурних умов, у яких вони діють. Перевагою системного підходу є побудова ефективних корпоративних стратегій, особливо в сучасних українських умовах, де неможливо без урахування культурних особливостей середовища, в якому вони будуть реалізовуватися [4, с.97]. Розвиваючи теорію системного підходу до стратегічного управління, Р.А. Фатхутдінов указує, що системний підхід - методологія дослідження об'єктів систем, де система містить [5, с. 233]:

а) зовнішнє оточення (вхід, вихід системи, її зв'язок з навколишнім середовищем);

б) внутрішню структуру (компоненти, що забезпечують процес впливу суб'єкта управління на об'єкт управління).

Для забезпечення ефективності управління потрібне дотримання правил застосування системного підходу, а саме: обов'язковий облік при формуванні системи управління таких властивостей складних систем, як первинність цілого над частиною, властивість неаддитивності, властивість мінімальності та достатності компонентів системи для реалізації її цілей,

властивість спрощення й автоматизації процесів виробництва і управління, гнучкість, розумність меж множинності описів системи внаслідок множинності її властивостей, властивість достатньої самостійності компонентів системи для її нормального функціонування, властивість

мінімальності зв'язків із зовнішнім середовищем, високий ступінь відкритості системи в умовах глобальної конкуренції за умови забезпечення всіх видів безпеки та ін. [6, с 201].

Характеристика підходів до сутності стратегічного управління представлена в табл.1.

Таблиця 1

Узагальнена характеристика сутності стратегічного управління

Підхід	Ціль стратегічного управління	Фактори, що сприяють успішній реалізації стратегії
Класичний	Максимізація довгострокової переваги	Внутрішньофірмове планування
Еволюційний	Відповідність зовнішньому середовищі	«Счастливи випадок»
Інкрементальний	Узгодження цілей і інтересів членів організації з метою впорядкування та ефективного управління організацією	Ситуаційні фактори, оперативна ефективність
Системний	Відповідність та досягнення цілей певних груп з урахуванням соціальних і культурних норм. багатоваріантність стратегій	Ефективне управління

Для мети цього дослідження найбільш прийнятний саме системний підхід, з погляду якого стратегічне управління конкурентоспроможністю підприємства виступає як система, призначена для впливу на об'єкт управління з метою переведення цього об'єкта в бажаний стан за допомогою розвитку параметрів процесів цього об'єкта.

Система управління містить суб'єкт і об'єкт управління. Суб'єктом управління системи виступає вище керівництво організації, а також її власники. Разом з тим важлива участь у прийнятті ключових рішень з питань розвитку організації, її позиціонування в навколишньому середовищі думка споживачів товарів і послуг, персоналу.

Об'єктом управління системи стратегічного управління конкурентоспроможністю є конкурентоспроможність підприємства. Для розуміння специфіки системи стратегічного управління конкурентоспроможністю та визначення механізму управління розглянемо більш докладно сутність поняття "конкурентоспроможність".

З економічного погляду конкурентоспроможність - "здатність товару забезпечувати комерційний успіх в умовах конкуренції" [7, с.112], тому тривалий час вважалося, що конкурентоспроможністю можуть володіти тільки продукція, товар, послуга, робота, оскільки саме вони є об'єктами купівлі-продажу на ринку, а отже, боротьба між підприємствами виникає за можливість більшого їх збуту та

отримання більшого прибутку. Даний підхід можна знайти і в працях сучасних економістів [8].

Висновки. В умовах мінливого середовища, розширення ринкових відносин і посилення конкурентної боротьби з'ясування питань оцінки позиції підприємства на ринку, визначення його конкурентних переваг і виявлення слабких сторін діяльності дозволить забезпечити високий ступінь підготовки і прийняття управлінських рішень, спрямованих на підвищення стійкості підприємства на ринку.

Список літератури

1. Портер М. Э. Конкурентная стратегия: Методика анализа отраслей и конкурентов: пер. с англ. / М. Э. Портер ; пер. И. Минервин ; ред. О. Нижельская. - электрон. текстовые дан. - М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. - 454 с.
2. Пирс Р. Оцінювання відносин з партнерами та підвищення ефективності підприємства/Р. Пирс // Європейська якість. - 2004. - № 4. - С. 32-36
3. Савельева Н. А. Управление конкурентоспособностью фирмы : учеб. / Н. А. Савельева. - Ростовн/Д : Феникс, 2009. - 382 с.
4. Балабанова Л. В. Управление конкурентоспособностью предприятий на основе маркетинга : монограф. / Л. В. Балабанова, А. В.Кривенко. - Донецк : ДонГУЭТ им. М. Туган-Барановского, 2004. - 147 с.
5. Фатхутдинов Р. А. Управление конкурентоспособностью организации : учеб. пособ. / Р. А. Фатхутдинов. - М. : Эксмо, 2004. - 544 с.

6. Кузьмін О. Є. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства :навч. посіб. для студ. спец. "Міжнародна економіка" / О.Є.Кузьмін,Н.І. Горбаль. - Львів : Компакт-ЛВ, 2005. - 304 с.

7. Павлова В. А. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка та стратегія забезпечення / В. А. Павлова ; Дніпропетровський ун-т економіки та права. - Д. : ДУЕП, 2006. - 276 с.

8. Бакунов О. О. Стратегічне управління конкурентоспроможністю торговельного підприємства: концептуальний підхід / О. О. Бакунов, Є. М. Смирнов // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, 2010. - № 4.

Аннотация

Виталий Войцеховский

СУЩНОСТЬ СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬЮ ПРЕДПРИЯТИЯ

Проанализированы основные толкования понятия "стратегическое управление" и "конкурентоспособность". Рассмотрены основные подходы к характеристике сущности стратегического управления.

Ключевые слова: конкурентоспособность предприятия, стратегическое управление, конкурентный потенциал, концепция стратегического управления.

Summary

Vitaly Wojciechowski

SUMMARY OF STRATEGIC MANAGEMENT BUSINESS COMPETITIVENESS

The paper analyzes described the basic interpretation of the concept of "stewardship" and "competitive". The main approaches to the characterization of the essence of strategic management.

Key words: competitiveness of enterprises, strategic management, competitive potential, the concept of strategic management.